

עלון הדרכה להוראת פרשת השבוע
ע"פ הגליונות של נחמה ליבוביץ

254

כ"ג ל"ג-מ"ד חג הסוכות

א מ ר (תש"ל)

בעצם מוקדש גליוננו זה העוסק בחג הסוכות רק לפסוק אחד, מ"ג, - אם כן לא לדיני החג ולא בפרטי עניניו אלא למשמעותו הכללית. על המורה - ביחוד בכתות תיכוניות או בחברות-נוער - לבצל הזדמנות זו ולהעיר כמה הערות לגבי שלושת הרגלים ומשמעותם בזמן הזה.

רבים נסו - כדי להפטר מסבל הירושה "הדתית" שחגיגנו עמוסים מהם וכדי להציל בכל זאת החג גם להם ולילדיהם - לראות בהם "חגי טבע" ו"חגי חקלאות" דוגמת חגי הקציר והבציר של אומות העולם למן תקופת האלילות ועד ימינו. אמנם נכון הוא שנקבע בתורה חג הפסח זכר לראשית הקציר (ומצוה להניף בו את ראשית קצירנו תבופה לה) וכן מצונו בשבועות שהוא סיום קצירנו (ומצוה להביא בו "מתנה חדשה", כלומר מבנה הבאה מן היבול החדש). אך הן ידוע לנו - וכמה מודגש הדבר בתורה-שחג הפסח הוא תחילת שחרורנו וחג השבועות - חג מתן תורתנו - אינו אלא סיומו (ועי' גליון אמור תש"ס ג וביחוד גליון אמור תש"ז ג).

אך מה קרה לחג השבועות בזמן הזה? הובלט אופיו "הטבעי" של חג הקציר וטושטש ואפילו בחלקו הגדול נשכחה והושכחה דמותו של "זמן מתן תורתנו", והרי משכחים אלה הנם כמחזירי עולם חסד יבנה לתוהו ובוהו שלפני ערכי רוח ותרבות, כמשלימי טבע וחומר מעל לרוח ולתורה ולרסון, "מה עלוב ונקלה זה המראה" שדור אחרון של מי שמתמר להקרא "עם הספר" יראה משאת נפשו ביום חגו בקמח ולא בתורה.

ושוב קרה לסוכות מה שקרה לשבועות ומכל עושר תכנו והאסוציאציות שנתקשרו לחג זה הובלט רק הצד האחר: "באספך מגרנך ומיבקנך". ובזה - ביבול הטבע - כל השמחה.

אך יש להעמיד את התלמידים על קושיה גדולה לגבי כל התפישה הזו: לא מצונו - כמעט בלי יוצא מן הכלל - שתצוה התורה על הבודד או על החברה במצות עשה על עשיות טבעיות, שהאדם באשר הוא אדם יעשה אותן גם בלתי ציווי, כי בהן חייו. אלא כל מצוה הצמודה לעשייה יום-יומית אינה אלא בריסון האדם בעשיותיו הטבעיות, בזיכוך. לא ציותה התורה על האדם ולא על האדם בישראל לעבוד, אלא שמה קץ וגבול לעבודתו וקבעה לו ימים בהם ייפסק המעגל הטבעי של עבודה ומלאכה. כמו-כן לא ציותה עליו במצות עשה לאכול, אלא שמה רסן - הגבלה לאכילתו וקבעה את האיטור לאכילה, כן לבן נח וכן לבן ישראל. וכי תצוה על האדם לשמוח בשעת שמחה? וכי לא ישמח האדם בראותו פרי עמלו, קצירו ובצירו. אסמיו מאים מזן אל זן, יקבו שוקק, - מצוה זו של "ושמחת בחגך" לשם מה היא באה?

ולכן יש לעמוד על כך, שאין "סמלי החג" באים ללמדנו כונה אחרת מזו שרצויה כל כך למלאי החג תוכו חדש "עברי מקורי"! לשם זה הובאו בשאלה ג טעמי החג לפי דעות שונות ויש להעמיד דעות אלה מול אותם פרושים הנתנים (כדלעיל) היום לחג.

ואולי - בקבוצה של לומדים מבינים - יש עוד להוסיף דבר בעל עקידת יצחק המנסה לתת טעם - מתוך תפישתו הכללית של החג - גם לפרטי מצוותיה. והנה קטע מתוך דבריו: ר' יצחק עראמה - עקידת יצחק פ' אמור:

והנה לראות זאת הכונה (שיעברו מצותיהם לחסות בצל ה') המיוחדת בזה החג, באו הסימנים והרשמים בו באופן שלא תוכל להתעלם. ראשונה בשם החג הזה גדרו חג הסוכות, אשר בו יעזבו האנשים כל עניני הכסף: אשר לכסף - לכסף, ואשר לזהב - לזהב, סחורות ורוב תבואות וכל דבר שנקרא נכסים, ויוצאים אל סוכה קטנה, אשר אין בה רק ארוחת יום ביומו, ועל הרוב מטה ושלחן וכסא ומנורה - שהיא התעוררות בפלאה, שלא יתעסק האדם להרבות מאלו הבנינים, כי די בהכרחי בלבד כל ימי היותו בפרוזדור הזה, שהוא דירת עראמי.

(שיעור הסוכה) שהיא שבעה ספחים באורך ושבעה ברוחב ועשר בגובה. כי זה מה שיורה תחילה על חיי הסיפוק והצמצום, כלומר: צמצום עצמן בתוך ההכרחי ואל תבקש גדולות, כי אם, תרגיל עצמן בכך, לא יחסר לך כלום, ואם תתיר לך היתרונות - לא יספיק לך כל - - -

והענין השני (שהסוכה) צריכה להיות תחת השמים, ולא יהיה סכך אחד מבדיל, כלומר: הבט מה למעלה ממך - השמים ושמי השמים וכל צבאם, וראה מי ברא אלה, וקבל עול מלכות שלמה, וכמו שאמר: (אבות א) "ויהי מורא שמים עליכם".

ואל יפסיק בינך לבינו יתברך דבר בליעל מן הדעות הנפסדות והתאוות המשולחות, כי זה מה שיתקן כל המעשים. וכמו שנאמר: (שם ב') "וכל מעשיך יהיו לשם שמים - - -".

רק אחרי גמר העוסק בשאלה ג' יש לחזור לשאלה ב העוסקת במלה "אך". ויש לעמוד כאן על שתי הוראות של מלת "אך", זו ההוראה ההלכתית של "אכין ורקין" מעוסין, וזו הרגילה בשפתנו המודרנית (וגם בתנ"ך) של נגוד! ואז יוקל ללומדים לענות לשאלה ב1. נחמה ליבוביץ.